

INTERVIURI

RADU PENCIULESCU,
regizorul-pedagog

„La un anumit moment al carierei sale, regizorul are nevoie să întâlnească persoane mai tinere decât el. Eu unul am învățat de la studenții mei cel puțin tot atât cât au învățat ei de la mine.”

RADU PENCIULESCU

La invitația Centrului de Cercetare și Creație Teatrală „Ion Sava” din cadrul Naționalului bucureștean, regizorul și profesorul Radu Penciulescu a susținut, între 22 februarie și 3 martie a.c., un atelier pentru tineri actori și regizori. Trecuseră deja zece ani de la precedentele întâlniri de studiu pe teme shakespeariene (Arcuș, 1996) și cehoviene (Olănești, 1997). De această dată, regizorii Radu Alexandru Nica, Radu Apostol, Alexandru Maftei, Cătălin Vlad Vasiliu, Gelu Adrian Badea, Marcel Țop, actrițele Mihaela Natalia Călin, Rodica Ionescu, Dana Voicu, Amalia Ciolan, Oana Ioachim, Lia Bugnar, Brândușa Mircea și actorii Vitalie Bichir, Relu Poalelungi, Liviu Lucaci, Ionuț Caras, Vlad Zamfirescu, Gabriel Velicu, Florin Lăzărescu au participat, în urma unei selecții, la atelierul care și-a propus să exploreze tragediile shakespeariene *Richard al II-lea*, *Richard al III-lea* și *Macbeth*, pornind de la o interogație extrem de actuală: „Puterea legitimează?”

Ca și David Esrig, colegul său de generație, Radu Penciulescu are aura unui regizor legendar, dar și reputația unui pedagog desăvârșit. Încă din anii '60, fostul student al lui George Dem. Loghin și al Dinei Cocea a devenit titular la catedra de regie a Institutului de Teatru din București. Și, dând crezare cuvintelor sale citate mai sus, putem spune că nu a încetat să se formeze alături de discipolii săi: Dan Micu, Andrei Belgrader, Alexa Visarion, Andrei Șerban, Anca Ovanez, Aureliu Manea, Petrică Ionescu, Iulian Negulescu, Ivan Helmer. Le-a împărtășit cu o generozitate rară întâlnirile sale cu experimentele care au marcat teatrul secolului trecut, dar și propria-i creație: dramaturgia lui Camus, Ionescu, Dürrenmatt, Frisch, a furioșilor englezi, montările lui Grotowski, Brook sau Living Theatre. În același timp, modelul său pedagogic a rămas unul de factură socratică, pornind din convingerea că: „învățământul, în teatru, nu poate fi decât cel al unei *via negativa*, adică al învățării a ceea ce nu trebuie să înveți”.

„Carieră” pare cuvântul cel mai puțin potrivit în cazul lui Radu Penciulescu, un artist despre care se spune că a izbutit să fie, mai presus de orice, „autorul propriei sale vieți”. Prin fiecare decizie pe care a luat-o, prin fiecare gest de implicare sau renunțare, Radu Penciulescu și-a apărat libertatea interioară, ceea ce el numea

într-o scrisoare „plăcerea (și vocația) de organizator și cercetător în sânul unei echipe care se vrea stabilă și de durată”.

Mai întâi, în 1957, după o stagiune petrecută la Craiova, lângă Vlad Mugur, a plecat la Oradea, ca regizor al recent înființatei Secții Române, strângând în jurul său o trupă solidă. Aici a creat, în 1958, *Ciocârlia* de Anouilh, primul său spectacol fără cortină, integrând organic principiul „scenei goale”.

A devenit, apoi, în 1964, cel dintâi director al Teatrului Mic, pe care l-a dorit un spațiu al căutării, al experimentului, un adevărat *atelier* – concept opus celui de „instituție” cu „program” și „echipă” prestabilite. A format un nucleu de actori de elită precum George Constantin, Leopoldina Bălănuță, Vasile Nițulescu, Ion Marinescu și a creat împreună cu ei spectacole de referință: *Doi pe un balansoar* de William Gibson (1964), *Tango* de Mrožek (1967), *Baltagul* după Sadoveanu (1968). În cele din urmă, după cinci ani de directorat, a demisionat, învins de războiul cotidian cu cenzura și presiunile ideologice, reîntorcându-se la studenții săi.

Până la începutul deceniului șapte, când a luat decizia radicală a emigrării, a semnat și alte montări care au făcut istorie în spectacologia modernă: *Casa inimilor sfărâmate* (Teatrul de Comedie, 1963), *Dansul sergentului Musgrave* de John Arden (Teatrul Național din Târgu Mureș, 1969), *Regele Lear* de Shakespeare (Teatrul Național din București, 1970), *Woyzeck* de Büchner (Teatrul Tineretului Piatra Neamț, 1970), *Vicarul* de Hochhuth (Teatrul „Bulandra”, 1972).

În exil, a montat Shakespeare, Gogol, Cehov, Jarry, Brecht, Strindberg în Belgia, Suedia, Franța, Finlanda, Anglia, Statele Unite, Islanda și Canada, fără să renunțe la activitatea pedagogică desfășurată, și ea, pe două continente (american și european). S-a stabilit în Suedia, predând ani de zile la Institutul Dramatic din Stockholm, apoi la Conservatorul din Malmö.

Spre deosebire de alți confrăți, Radu Penciulescu și-a comentat peste ani experiența exilului, accentuându-i perspectiva luminoasă, regeneratoare: „În ceea ce mă privește, am căutat întotdeauna să răstorn această voință de fixare a unei imagini pe care lumea o proiectează asupra ta. În momentul crizei celor 40 de ani, m-am stabilit în Suedia, unde nu mă cunoștea nimeni și unde dintr-o dată am început să fiu fericit, căci nu mai eram obligat să-mi colorez o imagine deja desenată. Am reînceput să învăț și am descoperit plăcerea de a lucra cu actori care nu sunt încă profesioniști și care își descoperă un drum.”

În 1999, i s-a decernat titlul de Doctor Honoris Causa al U.N.A.T.C. „I.L. Caragiale”, aceeași școală care i-a consacrat și un volum monografic, editat de Centrul de studii și experimente teatrale „Crin Teodorescu”, în colecția „Maeștri ai teatrului românesc”, coordonată de Valeriu Moisescu.

În 2002, a semnat împreună cu George Banu un spectacol la Teatrul Național din București, după *Caietele* lui Emil Cioran; interpret Ovidiu Iuliu Moldovan.

Atunci când invocă personalitatea lui Radu Penciulescu, prietenii și colaboratorii săi obișnuiesc să spună: luciditate (Lucian Pintilie), eleganță interioară (George Banu), limpezime (Sanda Manu), disciplină, generozitate (Valeriu Grama), simplitate și neliniște (Andrei Șerban). Sunt atributele unui spirit creator dublat de un caracter de excepție.

Andreea DUMITRU